

Lekcja VIIb

II.2.1)

II.2. 5)

Oksymoron

Złożenie dwóch (najczęściej) wyrazów (np. czasownika i rzeczownika, czasownika i przysłówka, rzeczownika i przymiotnika), dające efekt paradoksu ze względu na sprzeczne znaczenie obu składników.

„Bóg się rodzi, **moc truchleje**,

Pan niebiosów – obnażony.

Ogień krzepnie, blask ciemnieje,

Ma granice – Nieskończony.”

Franciszek Karpiński – *Pieśń o narodzeniu Pańskim*

Hiperbola

Przedstawienie jakiegoś zjawiska wyolbrzymiające jego wygląd czy znaczenie.

„Słyszę szum nocnych nalotów.
Płyną nad miastem. To nie samoloty.
Płyną zburzone kościoły,
Ogrody zmienione w cmentarze,
Ruiny, gruzy, zwaliska,
Ulice i domy [...].”

A. Słonimski - *Alarm*

Elipsa

Pominięcie jakiegoś składnika wypowiedzi, najczęściej orzeczenia, który w trakcie odbioru można na ogół zrekonstruować na podstawie kontekstu.

W szatni tłok,

W lustrach - setki,

Potrzaskują

Damskie torebki,

Każda poprawia, każda zerka -

I boty! numerek! bez numerka!

I jeszcze pudrem

I jeszcze usta

I lustra lustrem

I znów do lustra

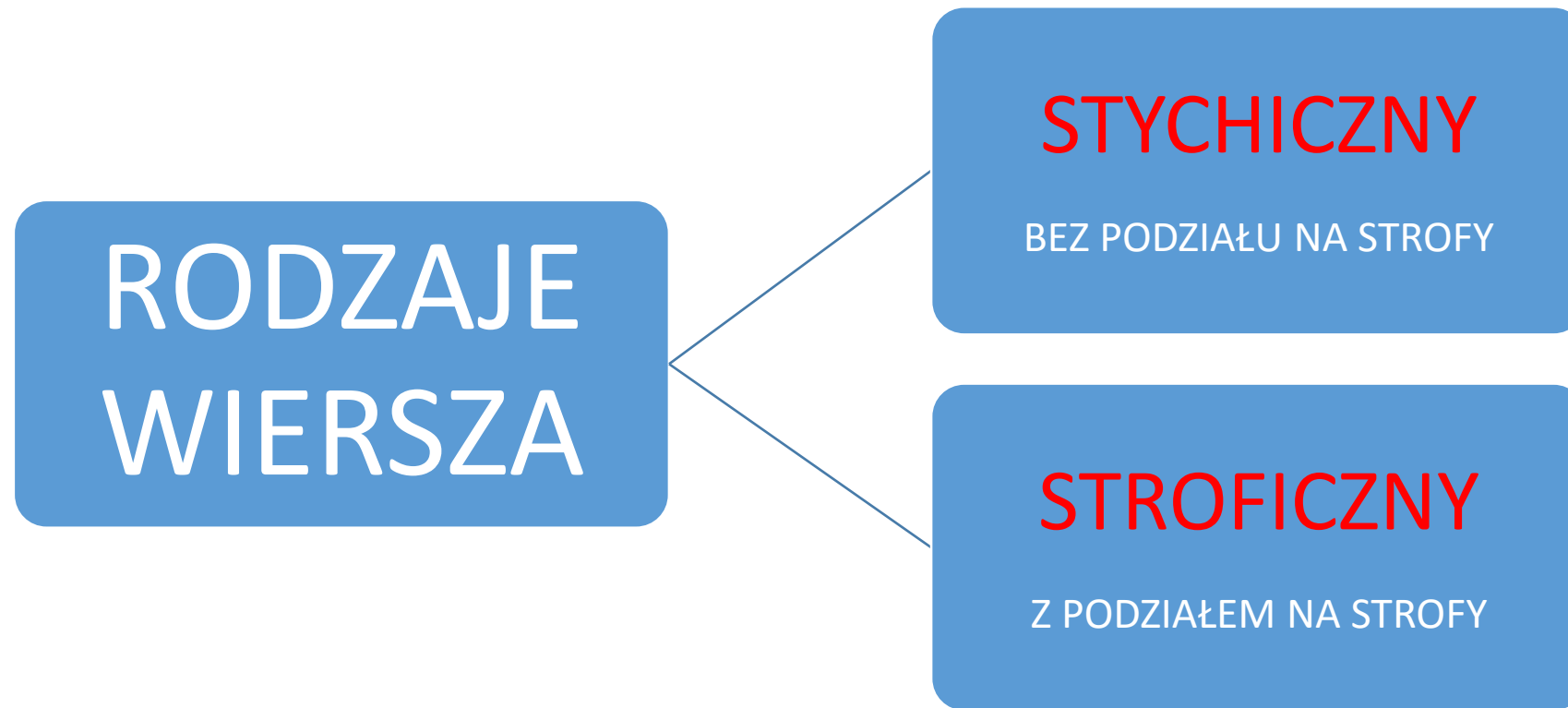
I już - do łoży [...]

Paralelizm

Wprowadzenie do wypowiedzi elementów podobnych pod względem formalnym lub znaczeniowych.

- a) Paralelizm brzmieniowy (**rymy**);
- b) Paralelizm leksykalny (**anafora, epifora**);
- c) Paralelizm kompozycyjny (**refren, klamra kompozycyjna**).

PODSTAWOWA WERSYFIKACJA

WIERSZ SYLABICZNY

Wers o jednakowej liczbie sylab w wersach oraz **średniówce** w wersach dłuższych niż osiem sylab.

Wiersz sylabiczny właściwy jest dla poezji staropolskiej, zapoczątkował go Jan Kochanowski.

Nieszczęsne ochędóstwo, żalosne ubiory

----- || ----- **7+6=13**

Mojej namilszej cory!

----- **7**

Po co me smutne oczy za sobą ciągniecie,

----- || ----- **7+6=13**

Żalu mi przydajecie?

----- **7**

Już ona członeczków swych wami nie odzieje -

----- || ----- **7+6=13**

Nie masz, nie masz nadzieje!

----- **7**

Jan Kochanowski, Tren VII

WIERSZ SYLABOTONICZNY

Ma jednakową liczbę sylab w wersie i stałe miejsca występowania sylab akcentowanych.

Zielono mam w głowie i fiołki w niej kwitną,

_ / _ | _ / _ | _ / _ | _ / _ 12

Na klombach mych myśli sadzone za młodu,

_ / _ | _ / _ | _ / _ | _ / _ 12

Pod słońcem, co dało mi duszę błękitną

_ / _ | _ / _ | _ / _ | _ / _ 12

I które mi świeci bez trosk i zachodu.

_ / _ | _ / _ | _ / _ | _ / _ 12

Kazimierz Wierzyński – Zielono mam w głowie

_ / _ | _ / _ | _ / _ | _ / _ 12

WIERSZ SYLABOTONICZNY*

Podstawowe stopy akcentowe (dla poziomu rozszerzonego):

/ -	trochej
- /	jamb
/ - -	daktyl
- / -	amfibrach
- - /	anapest

WIERSZ WOLNY

O celowym, swobodnym układzie wersów i często nieregularnej liczbie sylab i akcentów w poszczególnych wersach:

---

ale kto zobaczy moją matkę   _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 10
zaszczute zwierzątko   _ _ _ _ _ _ 6
z wytrzeszczonym okiem   _ _ _ _ _ _ 6

ten   _ 1

ach chciałbym ją nosić na   _ _ _ _ _ _ _ _ 8
sercu   _ _ _ _ _ _ 6
i karmić słodyczą.

Tadeusz Różewicz – Ale kto zobaczy

Typy kompozycji utworu literackiego

ZAMKNIĘTA	OTWARTA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uporządkowana. 2. Zachowująca konsekwencję chronologiczną. 3. Sygnalizująca zwartość i skończoność przedstawionego świata.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Luźna, swobodnie łącząca różne elementy. 2. Pozbawiona wyraźnie zaznaczonych części. 3. Sugeruje fragmentaryczność i wieloznaczność świata przedstawionego.

Dominanty kompozycyjne

Element nadrzędny w danym dziele stanowi dominantę kompozycyjną.

Akcja	Najważniejsza jest w powieściach kryminalnych, sensacyjnych, komedii sytuacyjnej;
Fabula	W powieści obyczajowej, w opowiadaniu;
Bohater	W powieści psychologicznej;
Narrator	W pamiętniku;
Osoba mówiąca w wierszu	W liryce bezpośredniej;
Przestrzeń	W liryce opisowej.

TYTUŁ, PODTYTUŁ, MOTTO

Funkcje:

1. Podkreślają symboliczny lub metaforyczny związek z treścią utworu (np. „Lalka”, „Dziady”, „Granica”).
2. Skłaniają do refleksji o abstrakcyjnym charakterze sztuki („Ferdydurke”).
3. Nawiązują do autorytetu (np. motto może być cytatem kogoś o znaczeniu dla kontekstu książki).
4. Są formą dedykacji.
5. Podkreślają ironiczny lub poważny charakter książki.

APOSTROFA, PUENTA, PUNKT KULMINACYJNY

Funkcje:

1. Zwrot do kogoś stanowiącego źródło natchnienia, bądź będącego adresatem zewnętrznym lub wewnętrznym
2. Podkreślenie wymowy utworu, jego charakteru sensacyjnego bądź dydaktycznego.
3. Możliwość rozwiązania zbiegających się wątków.